

**Samenwerkende
Vrijescholen**
Zuid-Holland

Recht doen aan de eigenwaarde van elk kind

Strategisch beleidsplan 2015/2019

Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland

“De vraag is niet, wat de mens moet kunnen en weten,
teneinde zich in de bestaande sociale orde in te kunnen voegen;
Maar wel, wat in aanleg in de mens aanwezig is
en in hem ontwikkeld kan worden.

Pas dan kan de opgroeiende generatie de maatschappij
steeds opnieuw met nieuwe krachten verrijken”.

R. Steiner, Uit: Sociale Driegeleding: 1919-1920

Versie 12 september 2015

Inhoudsopgave:

1. Voorwoord en leeswijzer	blz. 3
2. Waar staan we: SVZH in het kort Tevredenheid van ouders leraren en leerlingen	blz. 5
3. Waar staan we voor: Missie en visie	blz. 7
4. Trends, ontwikkelingen en ambities	blz. 9
4.1 <i>Toegenomen vraag naar vrijeschoolonderwijs</i>	
4.2 <i>Inhoud van het onderwijs</i>	
4.3 <i>Verrijken van het leerplan</i>	
4.4 <i>Ijken van het pedagogisch kompas</i>	
4.5 <i>Besturen met als uitgangspunt de hoofdrolspelers van het onderwijs</i>	
5. Werkprogramma SVZH 2015–2019	blz. 16

1. Voorwoord

Vier jaar geleden zijn zeven vrijescholen in Zuid-Holland gestart met hun samenwerking. In vier jaar is veel bereikt. De samenwerking werd per januari 2015 bezegeld met een fusie tot de stichting Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland. We zijn in leerlingaantal in vier jaar met bijna 20% gegroeid. Beheersmatig en beleidsmatig zijn zaken op orde gekomen. De basis is op orde. Zowel in de schoolvakken als in het leerplan dat het vrijeschoolonderwijs zo bijzonder maakt. Er ligt de kans om de kwaliteit van ons onderwijs en de organisatie naar een volgend niveau te tillen en die kans willen we met beide handen aangrijpen.

Dit strategisch beleidsplan draagt de titel: **Recht doen aan de eigenwaarde van elk kind**. Het begrip eigenwaarde van elk kind is geleend uit een rapport van de Onderwijsraad over de 'smalle kijk op de onderwijskwaliteit' in Nederland. Volgens die raad er is te weinig visie op wat het onderwijs leerlingen moet bijbrengen. [...] scholen hebben – door prestatie verhogende maatregelen – onvoldoende ruimte om accenten te leggen in hun onderwijsaanbod of om te vernieuwen. [...]

Met Recht doen aan eigenwaarde bedoelen wij de overtuiging dat kinderen waardevol zijn om wie ze zijn; Of ze nu veel of wat minder talent hebben voor schoolse vakken. Dat lijkt wel vanzelfsprekend maar opgejaagd door toetsen en toezicht en vertrouwend op de gewoonte hoe we vroeger succesvol waren, kan de eigenwaarde van kinderen in de knel komen. Onze scholen hebben mooie uitgangspunten om tegen dit risico bestand te zijn en die uitgangspunten gebruiken we om ons de komende vier jaar te verbeteren.

Dat betekent dat we vertrouwen op en bouwen aan onze onderwijsvisie: het pedagogisch kompas van de Vrijeschool. Dat betekent dat er meer ruimte komt voor leraren om het onderwijs te ontwikkelen, om praktisch onderzoek te doen en om zichzelf te blijven ontwikkelen.

Jeroen Gommers

Bestuurder Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland

2. Waar staan we: SVZH in het kort

De stichting Samenwerkende Vrijescholen Zuid-Holland (SVZH) bestaat per 1 januari 2015 als een logisch en gepland vervolg op een personele unie van zeven scholen, die is gevormd vanaf eind 2011. De stichting is verantwoordelijk voor het onderwijs van haar scholen in de regio die zich uitstrekt van De Zuidvleugel van Zuid-Holland tot de Krimpenerwaard en Den Haag.

Op de zeven scholen wordt lesgegeven aan een groeiend aantal leerlingen. Per 1 januari 2015 zijn dat er 1393. Twee scholen hebben op dit moment ruim 100 leerlingen. De andere scholen hebben elk zo'n 230 tot 240 leerlingen. Vanaf het schooljaar 2015/2016 start in Rotterdam West de achtste school met circa 60 leerlingen, met het perspectief om binnen enkele jaren uit te groeien tot een volwaardige school van circa 200 leerlingen. De SVZH participeert in 6 samenwerkingsverbanden voor Passend Onderwijs. Daarin wordt het bestuur vertegenwoordigd door de schoolleiders.

Bij de SVZH werken 146 mensen, inclusief vervangers. Bij elkaar opgeteld is er 84 fte personeel in dienst. Daarvan is 82% aangesteld als leraar. 18% is aangesteld als ondersteuner, schoolleider, staf of bestuur. Het personeelsbeleid is de laatste twee jaar verbeterd. De toedeling van formatie is genormeerd en op inhoud gebaseerd. De gesprekkencyclus is systematisch ingevoerd. Scholing en professionalisering krijgt meer aandacht en het ziekteverzuim is de laatste jaren flink gedaald en bevindt zich thans onder de 6,5%. De scholen voldoen allemaal aan de basiskwaliteitseisen van de onderwijsinspectie.

De ambitie om hogere onderwijsresultaten te halen en te borgen wordt onder meer zichtbaar in de extra investering, die wordt gedaan in de personele inzet ten behoeve van onderwijsverbetering en het systematiseren van het volgen van leerlingen.

De jaarbegroting van de SVZH is 6,8 miljoen euro oplopend naar ruim 7 miljoen in de komende jaren. De SVZH voldoet sinds eind 2011 aan de code goed bestuur. Bestuur en intern toezicht zijn gescheiden (two tier). Er is een bestuurder in deeltijd aangesteld die wordt ondersteund door een kleine en hoogwaardige staf. De Raad van Toezicht bestaat uit 6 leden. We zijn lid van de Vereniging van Vrijescholen, de Verenigde Bijzondere Scholen en de PO-Raad. De bestuurder van de SVZH zit in het bestuur van de Vereniging van Vrijescholen en is lid van een aantal advieswerkgroepen van de PO-Raad.

De SVZH is in het realiseren van haar doelen mede afhankelijk van aanpalende organisaties en een actief kennisnetwerk. Zij zoekt daarom actief partnerschap op en blijft dit doen. Er is actieve kennisuitwisseling tussen de vier grotere vrijeschoolbesturen voor primair onderwijs. Waar wederzijds meerwaarde wordt ervaren wordt er samengewerkt met de andere vrijeschoolbesturen in Zuid-Holland. Dit geldt in het bijzonder met het bestuur voor het voortgezet vrijeschool onderwijs. Met de St. Vrijescholen Ithaka Noord-Holland is programmatische en strategische samenwerking afgesproken.

Tevredenheid van ouders, leraren en leerlingen

In februari en maart van 2015 is een enquête uitgezet onder ouders, leraren en leerlingen over sterke en ontwikkelpunten van de eigen school. Elke school zal de uitkomsten van de enquête gebruiken om voor de komende jaren accenten en verbeterpunten te bepalen. In het strategische beleidsplan bespreken we de hoofdlijnen van de uitkomsten waar we rekening mee willen houden.

Vooraf het volgende. De meeste vragen zijn beantwoord op een schaal van 1 tot 4. We hebben intern afgesproken dat we een score van minimaal 3 als streven hebben. Dat komt neer op een 7,5 in vergelijking met een normaal schoolcijfer.

Ouders zijn gemiddeld genomen zeer te spreken over de school van hun kinderen. Op een schaal van 1 tot 4 scoren de scholen gemiddeld ruim boven de 3. Omgerekend naar een normaal schoolcijfer geven de ouders de scholen gemiddeld een 7,9. Het meest te spreken zijn de ouders over de leerkracht. Zowel zijn of haar vakbekwaamheid als het feit dat de leerkracht ervoor zorgt dat hun kind zich veilig en gerespecteerd voelt, scoort op alle scholen boven de 3. Op alle scholen wordt door ouders gezien dat de school zich inspant om de kwaliteit van leraren te verbeteren. Ouders vinden de leraren gemotiveerd en geïnspireerd lesgeven.

Kritische kanttekeningen worden door ouders vooral geplaatst bij de communicatie door de school. Voor alle scholen geldt dat we willen dat ouders meer tevreden zijn over de informatie die ouders krijgen over het beleid ten aanzien van de kwaliteitszorg en over de onderwijskundige ontwikkeling van de school. Alle scholen scoren hier beneden de 3. Op alle scholen zijn ouders wel tevreden over de kwaliteit van de oudergesprekken. Deze zijn zinvol en voldoende informatief. Hier ligt een directe kans de communicatie met ouders te verbeteren want op 5 van de 7 scholen wordt

door ouders gevraagd meer mogelijkheden te bieden voor periodieke gesprekken met de leraar.

Ten aanzien van de inhoud van het onderwijs zijn ouders te spreken over de mate van kunstzinnig onderwijs en de sociale ontwikkeling en omgangsnormen. Op 6 van de 7 scholen scoren ouders lager dan de door ons gewenste 3 ten aanzien van de actualiteiten in het nieuws en buitenschoolse activiteiten. Ouders willen graag (meer) geïnformeerd worden over de inhoud van de lessen van hun kinderen.

Leraren zijn bovengemiddeld tevreden over de school waar ze werken. Zij scoren op een schaal van 1 tot 10 gemiddeld een 7,7. Leraren zijn te spreken over de onderwijskundige professionele cultuur op hun eigen school. Ze geven aan daarbij open te staan voor de feedback van hun collega's. Als contrast hiervan wordt aangegeven dat collega's elkaar minder feedback geven dan we eigenlijk zouden willen. Hier ligt een mooie kans om de professionele cultuur op de scholen te verbeteren.

Op alle scholen geven de leraren van zichzelf aan dat ze in de instructie en verwerking van opdrachten aan leerlingen differentiëren naar het niveau van de leerling. Zelfkritisch zijn de leraren waarin ze deze differentiatie vastleggen in zogenoemde (groeps) handelingsplannen en de mate waarin ze deze plannen evalueren. Daar ligt een verbeterpunt voor de scholen. Als leerlingen extra ondersteuning nodig hebben dan zijn ouders bovengemiddeld goed betrokken bij die extra ondersteuning van hun kind. Maar ook procedures en het vastleggen van afspraken moeten verbeterd worden.

Het meeste aandacht verdient de ervaren werkdruk bij leerkrachten. Slechts op een school scoort de werkdruk minimaal een 3 op de vraag of de werkdruk acceptabel is. Bij zes scholen ligt deze score onder het gemiddelde. Op evenveel scholen zijn de leraren minder tevreden over de taakverdeling. Ook op die vraag wordt lager dan een 3 gescoord. Overigens geven de leraren op alle scholen aan dat in de verdeling van taken wel

rekening wordt gehouden met hun wensen. Maar dat zorgt blijkbaar niet voor een grote tevredenheid. De hoeveelheid schoolse taken die door leraren moeten worden uitgevoerd zal dus kritisch moeten worden bekeken.

Ook bij leerlingen in de klassen 5 en 6 is een enquête afgenomen. De uitkomsten van deze enquêtes worden vooral door scholen gebruikt om in de klassen na te bespreken en daar lering uit te trekken. Het is belangrijk dat er over de uitkomsten een gesprek plaatsvindt om die goed te duiden. Er zijn wel enkele gegevens die interessant zijn om op gezamenlijk niveau aan te stippen.

Zoals dit: Leerlingen vinden het fijn dat er om hun mening wordt gevraagd. Dat geeft bijna 90% tot 95% van de leerlingen aan. Ongeveer de helft van de leerlingen zegt dat er soms naar hun mening wordt gevraagd. Een kwart geeft aan dat dit niet gebeurt. Driekwart van de leerlingen in de klassen 5 en 6 geeft aan dat ze extra opdrachten krijgen als ze klaar zijn. Zo'n 15% van de leerlingen geeft aan dat kinderen wel eens worden gepest. Rond de helft van de leerlingen zegt dat er in de klas wel eens gesproken wordt over de eigen gevoelens.

3. Waar staan we voor

De specifieke pedagogische en didactische kenmerken van het vrijeschoolonderwijs komen voort uit de antroposofie, een filosofie over het mens-zijn die aan het begin van de twintigste eeuw is ontwikkeld door Rudolf Steiner (1862–1925). Op verzoek van de directeur van de Waldorf Astoriafabriek in Stuttgart ontwikkelde Rudolf Steiner in 1919 een leerplan voor een school bestemd voor kinderen van de arbeiders van deze fabriek. Sinds die tijd heeft de vrijeschoolbeweging een krachtige ontwikkeling doorgemaakt. Met nu 1000 scholen, verspreid over 60 landen.

Pijlers

Het vrijeschoolonderwijs is gebouwd rond de leerling en kent drie pijlers:

1. Het integrale vrijeschoolleerplan. Gebaseerd op het leerplan dat in 1919 zijn oorsprong kende en een leerplan dat in een eeuw is verrijkt en aangepast aan deze tijd;
2. Een brede pedagogische opdracht. Deze opdracht vertrekt van het opdoen van kennis en vaardigheden (kwalificatie) naar inwijding in cultuur en gewoontes (socialisatie) naar worden van een zelfstandig, moreel, verantwoordelijk en vrij mens (subjectivering);
3. Mensbeeld. Dat uitgaat van het feit dat de mens zich autonoom ontwikkelt in leeftijdsfase en eigen ontwikkeling doormaakt in het denken, voelen en willen. In het onderwijs sluiten we aan bij deze ontwikkelingsfasen.

De leerkrachten op onze scholen en de medewerkers die hen ondersteunen, willen dat iedere leerling zich vanuit eigenwaarde kan ontwikkelen en zijn eigen talenten kan ontdekken. Dat vraagt om onderwijs dat de ontwikkeling van vrije geesten aanmoedigt, zowel in cognitiviteit, inventiviteit, originaliteit en creativiteit. Hiernaar verwijst de term 'vrij' in ons vrijeschoolonderwijs.

Integraal vrijeschool leerplan

Brede pedagogische opdracht

Compleet mensbeeld

De kernwaarden van onze organisatie worden door bestuur en schoolleiding als volgt omschreven:

Ontwikkeling Mensen en organisaties ontwikkelen zich in fasen. Het onderwijs aan kinderen vormt hen. Daarom is de lesstof ook ontwikkelingsstof en wordt deze zorgvuldig op de ontwikkelingsfase afgestemd.

Authenticiteit Onze scholen bereiden kinderen en jongeren voor op het leiden van een authentiek leven. Ze bevorderen hiertoe de ontwikkeling van het zelfbewustzijn en de overtuiging dat je jezelf mag zijn.

Respect Onze scholen respecteren levensbeschouwing en godsdienst van een ieder. Leerlingen van vrijescholen ontdekken dat mensen hun waarden op verschillende manieren uiten en leren dit te waarderen.

Vriendschap Onze scholen geloven in de waarde van menselijke verbinding. We leren kinderen hoe ze vruchtbaar contacten kunnen aangaan en hoe ze vriendschappen kunnen aangaan en onderhouden.

Zorgzaamheid Onze scholen zorgen ervoor dat hun leerlingen zich met de wereld verbinden. Ze voeden hun leerlingen op tot jong volwassenen die bereid zijn verantwoordelijkheid te dragen.

Transparantie Wij zijn open en transparant over de kwaliteit en inrichting van ons onderwijs. Door duidelijk te zijn over pedagogische uitgangspunten en –doelen weten leerlingen, leraren, ouders en andere betrokkenen waar wij voor staan en wat ze kunnen verwachten van ons.

Missie:

Onze scholen verzorgen hoogwaardig onderwijs gebaseerd op de antroposofie. Er wordt naar antwoorden gezocht op de ontwikkelingsvragen van elk individueel kind én de klas als groep. Kleuters en schoolkinderen hebben ieder hun eigen wereld waarin wij letterlijk en figuurlijk speelruimte bieden om kennis, vaardigheden en een open en nieuwsgierige houding te ontwikkelen. Een breed onderwijsprogramma gaat uit van evenwicht tussen cognitieve, sociaal-emotionele en motorische vaardigheden. Zo kan ieder kind vol vertrouwen met de verworven kennis en de ontwikkelde vaardigheden naar het vervolgonderwijs doorstromen.

Ambities:

- Wij streven naar kwalitatief hoogwaardig onderwijs mét meerwaarde. Náást het behalen van de kwalitatieve reguliere einddoelen gesteld vanuit de overheid, geven wij de leerlingen extra waarden mee die van belang zijn om je blijvend te willen en kunnen ontwikkelen.
- Ons vrijeschoolonderwijs is actueel onderwijs. Het blijft in ontwikkeling en aangesloten op de huidige en toekomstige maatschappij, met respect voor en gevoed door de bestaande (antroposofische) waarden.
- We werken samen aan het verhogen van de professionaliteit en werkplezier van leerkrachten en aan de talentontwikkeling van alle medewerkers.
- We streven er naar om aan de toenemende vraag naar vrijeschoolonderwijs te kunnen voldoen en zorgen voor een juiste beeldvorming over het onderwijs.

4. Trends, ontwikkelingen en ambities

4.1 *Toegenomen vraag naar vrijeschoolonderwijs*

Steeds meer ouders en kinderen weten het vrijeschoolonderwijs te vinden. Dat heeft onder meer te maken met het feit dat ouders zien dat vrijescholen juist een visie hebben op het onderwijs, die zij zoeken. Ouders vinden in het vrijeschoolonderwijs het onderwijs waar hun kind echt gezien wordt. Er wordt onderwezen vanuit die basisattitude. Onze scholen zullen ook de komende vijf jaar te maken hebben met een toenemende vraag naar goed vrijeschoolonderwijs. Het feit dat steeds meer ouders kiezen voor de vrijeschool ervaren we als een eervolle opdracht waar we ja tegen zeggen.

Dat we ja zeggen tegen ouders die voor hun kinderen op zoek zijn naar ons onderwijs betekent dat onze scholen zullen groeien. Dat doen we het liefst op zo'n manier dat we de kleinschaligheid van de school in tact houden. Het betekent dat we nieuwe scholen zullen moeten stichten en/of dislocaties moeten openen. Dat zal een fikse inspanning vragen en her en der zal dat ook betekenen dat we soms tegen de bestuurlijke stroom zullen moeten inroeien.¹ Het starten van een nieuwe school is niet altijd in het belang van andere besturen in een gemeente.

Voldoen aan die vraag betekent ook dat we steeds beter moeten worden in het nakomen van de belofte die we doen aan ouders en leerlingen dat de eigenwaarde van leerlingen uitgangspunt is. De eigenheid, de talenten en passies van leerlingen bieden de basis voor de ontwikkeling van onze leerlingen. Het leerplan van onze vrijescholen biedt een breed palet aan ontwikkel- en leerstof en een prachtige basis om kinderen zich aan te laten ontwikkelen.

Het betekent ook dat we ons ook inspannen om passend onderwijs in de hele keten te realiseren ook al hoort dat niet tot onze reguliere opdracht. Dat geldt voor leerlingen die omdat ze een speciale onderwijsbehoefte hebben niet op een van onze scholen terecht kunnen. En het geldt voor leerlingen die na het PO niet kunnen worden aangenomen in het voortgezet vrijeschoolonderwijs. We willen dit doen door partnerschap aan te gaan met andere partijen die wel de mogelijkheid hebben deze leerlingen passend onderwijs te bieden. We bieden hen kennis en know how aan.

4.2 *Inhoud van het onderwijs*

Kinderen die vandaag ons onderwijs instromen komen van school af met een diploma tussen 2030 en 2040. Het basisonderwijs moet zich de vraag stellen welke inhoud het onderwijs moet hebben zodat de dan jongvolwassenen er veel aan hebben.

Op de studiedag van 2 maart 2015 hebben de leraren hiervoor ideeën aangedragen en besproken. Tijdens deze dag sprak Gert Biesta. Hij is een van de meest vooraanstaande Nederlandse hoogleraren onderwijskunde, lid van de Onderwijsraad, en vrijeschoolouder. De visie van de leerkrachten (hierboven) sluit erg goed aan op de ideeën die Biesta heeft over het waartoe van het onderwijs. Biesta benoemt drie functies van het onderwijs. Kwalificatie, ofwel het je eigen maken van kennis en vaardigheden; Socialisatie, ofwel persoonsvorming. Wij nemen die indeling over en vullen hem op een specifieke wijze in als Samenwerkende Vrijescholen.

---

¹ zie www.vrijeschoolonderwijs.nl; *toolbox groei en kwaliteit*.

Kwalificatie en socialisatie

Het basisonderwijs zorgt voor een gevulde gereedschapskist aan kennis en vaardigheden die je in de Nederlandse samenleving nodig hebt. Onze scholen hebben hun zaakjes wat dit betreft op orde en we zorgen dat dit zo blijft. Ons basisonderwijs legt een fundament bij kinderen door de kerndoelen die de maatschappij vraagt van het basisonderwijs ook te halen. Daarbij gebruiken we het leerplan 'Ik zie rond in de Wereld'. Daarmee zorgen we ervoor dat kinderen succesvol kunnen doorstromen naar het vervolgonderwijs dat bij hen past. Het maakt niet uit of dat onderwijs is op een vrijeschool of een andere onderwijsvorm. Of een kind doorstroomt naar het speciaal onderwijs, een beroepsgerichte opleiding meubelmaken of een gymnasium. Het feit dat de leerling een vrijeschoolachtergrond heeft wordt als een meerwaarde ervaren en is dat ook, in welk soort onderwijs hij of zij ook zit. We hebben goed in de gaten hoe kinderen zich in deze basisvaardigheden ontwikkelen en weten op verschillende manieren de diverse leerstrategieën van kinderen te benutten en te verbreden om deze basisvaardigheden aan te leren.

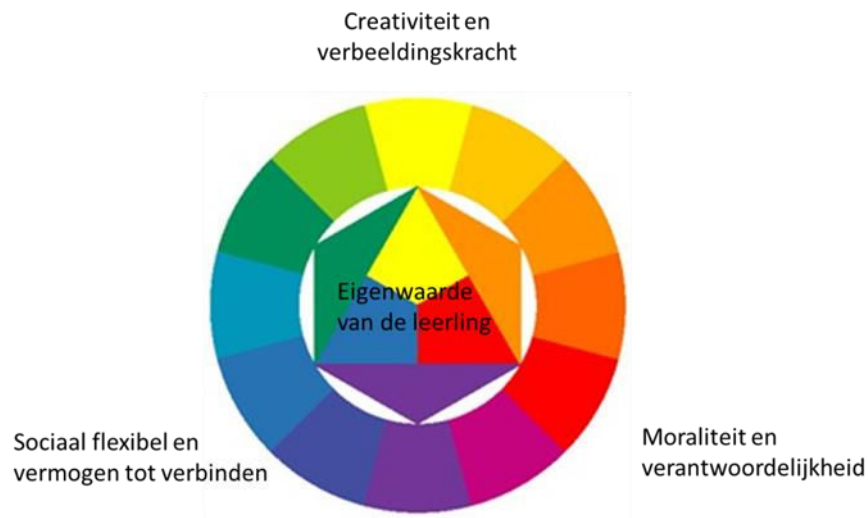
Persoonsvorming

Elke periode vraagt om bijzondere kwaliteiten van mensen. We leven in het besef dat de toekomst niet voorspelbaar is. Toch willen wij ons onderwijs zo inrichten dat het aansluit op verschillende ontwikkelscenario's. Deze scenario's doen zich in de ogen van onze leraren veelal voor als opdrachten waarmee kinderen in de toekomst moeten omgaan. Dat zijn de uitdagingen van de toekomst. Voorbeelden hiervan zijn schaarste en de uitputting van

natuurlijke hulpbronnen. Het omgaan met toegenomen polarisatie en geopolitieke spanningen. Hebzucht, het vergroten van welvaartsverschillen en extremisme zijn negatieve scenario's waar een nieuwe generatie tegenwicht aan zal moeten bieden.

Maar tegenover deze vraagstukken staan ook uitdagende ontwikkelingen en perspectieven die we allemaal signaleren. Tegenover het vergroten en uitvergroten van verschillen tussen mensen en het toegenomen verschil in welvaart, staat de trend dat mensen elkaar in steeds meer netwerken over de hele wereld opzoeken, ontmoeten en samenwerken. Ze verhouden zich sociaal tot elkaar over grenzen die voorheen niet neembaar waren. Zowel sociaal, cultureel als fysiek. Sociaal ondernemerschap, crowdfunding en co-creatie zijn daar uitdrukkingen van. Ook het in toenemende mate delen van hulpbronnen drukt dat uit.

Een belangrijke verandering van de context waarin jonge mensen leven ten opzichte van vorige generaties is de ontwikkeling van de digitale en virtuele wereld. Mensen worden actiever en inventiever. Ze zijn excellent in het vinden van oplossingen en leunen niet achterover. De technologie en technologische ontwikkelingen vormen bij uitstek dat zicht op de toekomst. Het belang dat er is om (persoonlijke) ethiek en technologie in een goed evenwicht te brengen. Onverschilligheid raakt op de achtergrond. Bewustwording, duurzaamheid, liefde voor de aarde, je hart volgen en eigenheid zijn positieve tendensen. Dat wordt gezien als wenselijke morele ontwikkeling. De kwaliteit van individuele deelname aan het sociale proces vraagt meer, neemt toe en gaat hand in hand met de kwaliteit van het zelfbeschikkingsrecht. Voor ons ligt een toekomst die vraagt om balans.

Als we deze toekomstbeelden omzetten naar de kwaliteiten en vaardigheden die we graag in ons onderwijs centraal stellen dan inspireert dat. Onze scholen zullen basiskennis en geletterdheid borgen in het leerplan en de voortgang monitoren. De nieuwe geletterdheid gaat over een vorm van persoonlijke wijsheid, die zorgt voor gezondheid, sociaal emotionele evenwichtigheid, het open kunnen staan voor anderen en het durven loslaten. Geletterdheid in de wilskracht en verbeeldingskracht: Het vrij en creatief kunnen denken. Moed hebben en op je eigenheid en intuïtie kunnen vertrouwen.

Deze kwaliteiten zijn in de toekomst van doorslaggevende betekenis:

- Vrijheid: in creativiteit en verbeeldingskracht
- Gelijkheid: sociale beweeglijkheid en vermogen tot verbinden
- Broederschap: moraliteit en verantwoordelijkheid

4.3 Verrijken van het leerplan

Het leerplan van de vrijeschool is een krachtig leerplan. Het is een integraal leerplan waardoor een brede ontwikkelingsstof kan worden aangeboden. Het is een leerplan dat evenwichtig aandacht biedt aan basisvaardigheden en persoonsvorming. De afgelopen jaren is binnen het leerplan en de leertijd extra aandacht gegeven aan het taal- en rekenonderwijs en het aanbieden van leerstof op verschillende niveaus. Het borgen van deze verrijking van het leerplan zal ook de komende jaren aandacht krijgen.

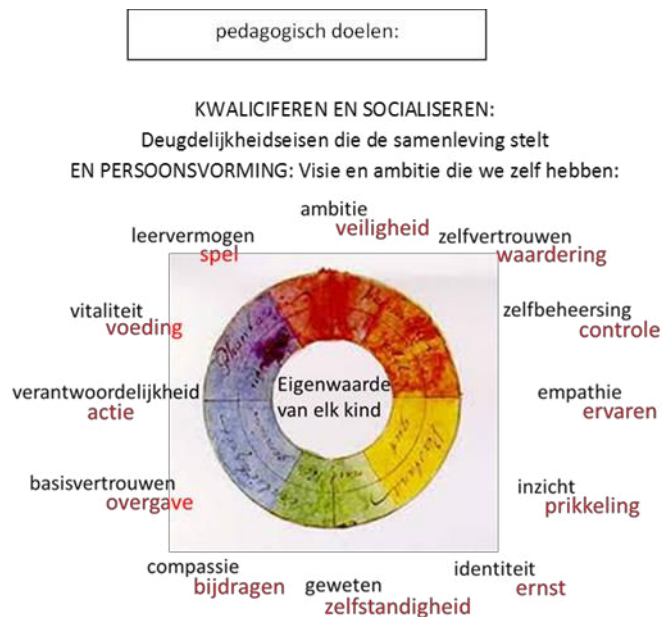
Bovendien hebben de leraren tijdens de gezamenlijke studiedag zes thema's verkend waar in de komende vier jaar aandacht naar zal uitgaan en waar het leerplan zal worden verrijkt. Het gaat om deze thema's:

1. Verrijking van de vertelstof en verbinden van de vertelstof aan de kernvakken
2. Versterken en mogelijk integreren van bewegen en bewegingsonderwijs in een dagelijkse routine
3. Onderzoeken van flexibilisering jaarstof en klassenmanagement
4. Media en ict geletterdheid en het moderne schrijfonderwijs
5. Ambachten, Uitvinders en Wetenschap en Technologie als ontwikkelthema in het leerplan
6. Talenten herkenning en pedagogische ontwikkeling als leidraad voor maatwerk in pedagogisch handelen

4.4 Ijken van het pedagogisch kompas

Het is onze ambitie en de wens van de leraren en ouders dat we naast de reguliere schoolvakken ook het vrijeschoolse karakter van ons onderwijs blijvend versterken. Dat doen we niet zomaar en zeker niet vrijblijvend. Door transparanter te zijn over wat de meerwaarde is van het vrijeschoolonderwijs zullen we enerzijds meer ruimte creëren voor het vrijeschoolse karakter van ons onderwijs en anderzijds minder vrijblijvend met deze kwaliteiten omgaan.

In het pedagogisch kompas zijn pedagogische doelen die we voor ogen hebben opgenomen en staan de behoeften van kinderen opgenomen die vervuld moeten worden om deze pedagogische doelen te bereiken.

Hiernaast is een pedagogisch kompas opgenomen van het 12 ledig mensbeeld dat samen met en naar voorbeeld van Manfred van Doorn ontwikkeld kan gaan worden voor de Samenwerkende Vrijescholen. De zwartgedrukte begrippen staan voor de kwaliteiten die bij persoonsvorming aan de orde zijn. De rode, daarmee corresponderende begrippen staan voor de behoeften die kinderen hebben en waardoor ze de kwaliteiten ontwikkelen.

Het pedagogisch kompas van een 12 ledig mensbeeld kan gezien worden als een eerste ontwerp waarmee we aan de slag gaan. Leraren moeten en leerlingen krijgen een voortrekkersrol in het uitwerken van dit kompas. Het zal immers ondersteunend zijn aan de dialoog tussen de leerkracht en de leerling en de wijze waarop de leerkracht deze dialoog zo weet vorm te geven dat daardoor het optimale leren en ontwikkelen van leerlingen wordt ondersteund. Met leraren gaan we aan het werk om indicatoren vast te stellen, om te leren waaraan we ontwikkeling bij kinderen zien en hoe en waarmee we de kwaliteiten verder kunnen ontwikkelen.

Het pedagogisch kompas als kwaliteiten-kaart

De schoolvakken horen op orde te zijn. Met een leerlingvolgsysteem hebben we de ontwikkeling van kinderen hier goed in de gaten. Het expliciet maken van de doelen van ons onderwijs ten aanzien van de persoonsvorming van elke leerling gaat een stap verder. Daarover hebben we in dit strategische plan ook doelen geformuleerd. We willen dat kinderen bepaalde kwaliteiten ontwikkelen (zie 4.2). Met het pedagogisch kompas willen we de kwaliteiten die kinderen hebben in kaart brengen en willen we de ontwikkeling van deze kwaliteiten in kaart brengen. Dat geeft het juiste gewicht aan deze belangrijke doelen van het onderwijs

Het pedagogisch kompas als communicatiemiddel

Met het pedagogisch kompas willen we een middel in handen hebben waarmee we helder kunnen spreken over de kwaliteiten van de leerling en de ontwikkeling van deze kwaliteiten. Dat is een hulpmiddel voor de communicatie tussen leerkrachten onderling. Op deze manier kunnen we samenwerking beter realiseren en feedback ontvangen in bijvoorbeeld de kinderbesprekingen. Het is tevens een essentieel hulpmiddel in de communicatie tussen ouders, leerlingen en leerkrachten. Daarvoor is een heldere taal nodig. Hiermee kan ook het pedagogisch partnerschap tussen ouders en leerkrachten worden ondersteund en kan het zelfbewustzijn van kinderen groeien. Het pedagogisch kompas zal op termijn ook onderdeel worden van de getuigschriften. Het is goed dat de leerkracht, de ouders en oudere leerling over de persoonsvorming van de leerling ook met elkaar spreken. Ze spreken met elkaar hoe de leerling zich op dat vlak verder ontwikkelt en kan ontwikkelen.

Het pedagogisch kompas als professioneel ontwikkelkader

Een van de pijlers van het vrijeschoolonderwijs zoals die omschreven staan in paragraaf 3 van dit plan is de menskundige visie. Deze menskundige visie is de basis voor het pedagogisch kompas van de leraren. Dat pedagogische kompas is geen 'ding' maar een mentaal hulpmiddel voor de leraar waarmee hij vanuit zijn professionele identiteit kan werken aan de ontwikkeling van de kwaliteiten van leerlingen. Dat pedagogisch kompas vraagt steeds om verdere ontwikkeling en het ontdekken van manieren om het in te zetten in het onderwijsleerproces.

4.5 Besturen met als uitgangspunt de hoofdrolspelers van het onderwijs²

Valkuilen zoals sturen op eenvormigheid, regels zijn regels, alleen het leren voor de toetsen, het lesgeven uit het boekje moeten we voorkomen. Bestuur en beleid van de SVZH is gericht op de hoofdrolspelers op onze scholen: de leerlingen, leraren en ouders.

Beleid en bestuur is gericht op de continuïteit van ons onderwijs. Dat wil zeggen op het borgen dat ouders die voor hun kinderen in Zuid-Holland vrijeschoolonderwijs zoeken dat ook kunnen krijgen.

Beleid en bestuur is erop gericht ervoor te zorgen dat dagelijks de kwaliteit op het niveau van de school wordt geborgd en eraan wordt gewerkt. Een school die bewust aandacht besteedt aan haar kwaliteit zorgt er voor dat er aandacht is voor de relaties met collega's, dat er aandacht is voor elk kind en invulling gegeven wordt naar het best passende onderwijs, dat er aandacht is voor steeds maar beter willen worden. Dat onderwijs betekenis heeft en krijgt. En vrijeschoolonderwijs in het bijzonder!

Op de school wordt de gemeenschap gevormd van leerlingen, leerkrachten en ouders. De verantwoordelijkheid voor goed onderwijs ligt bij de leraren. Het is zo vanzelfsprekend en tegelijk zo hoog gegrepen. De leraar als professional die vanuit een professionele intuïtie het goede weet te doen. Vanuit een lange ervaring die is opgedaan en door studie: vanuit patroonherkenning. En ook vanuit een creatieve intuïtie, ofwel het innerlijk weten.³ De leraar is in staat het eigen onderwijs vorm te geven en het leren van alle kinderen te organiseren of ondersteunen. De leraar kan met de ouders vormgeven aan de gemeenschappelijkheid van de school in zijn

algemeenheid en weet vorm te geven aan partnerschap in het leren, samen met de leerling en met de ouders van de leerlingen. De leraar heeft een onderzoekende geest en houding; Een intrinsieke nieuwsgierigheid naar hoe het onderwijs steeds beter te geven. De leraren verdienen een positie in de organisatie om deze verantwoordelijkheid waar te maken. Leraren zijn vakbekwaam, weten wat ze van zichzelf verwachten en maken onderdeel uit van een team waarmee ze deze verantwoordelijkheid aankunnen. De Samenwerkende Vrijescholen ontwikkelen een heldere visie op bekwaamheid van leraren en bekwaamheidsontwikkeling.

Goed besturen betekent voor de SVZH dat leraren de mogelijkheden krijgen om verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor kwaliteit en hun professionaliteit. Dat betekent dus het vermogen hebben om de leerlingen in de klas toe te leiden naar de pedagogische doelen die we in onze scholen centraal stellen. Daarmee wordt bedoeld dat de kwaliteit van het onderwijs feitelijk de kwaliteit is van de dialoog tussen de leerkracht en de leerling en de wijze waarop de leerkracht deze dialoog zo weet vorm te geven dat daardoor het optimale leren en ontwikkelen van leerlingen wordt ondersteund. En daarom zijn de leerkrachten en leerlingen, geflankeerd door hun ouders, de hoofdrolspelers van het onderwijs.

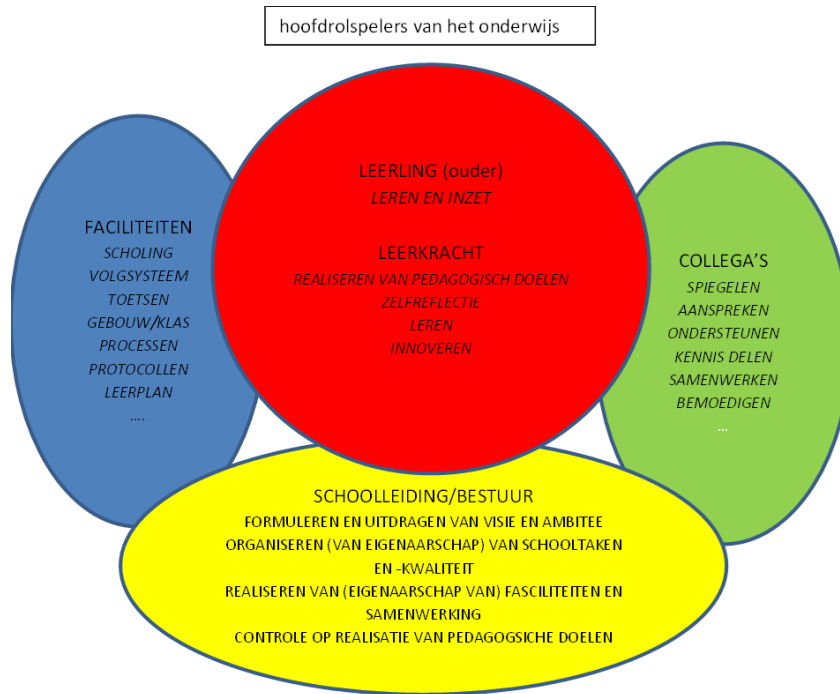
Er wordt voor een professionele omgeving gezorgd waarin leerkrachten hun werk goed kunnen doen, waar de faciliteiten op orde zijn. Er wordt voor een omgeving gezorgd waarin leraren worden uitgedaagd om steeds beter te worden en te leren van en met elkaar. Daarbij is het ook vanzelfsprekend dat je aangesproken wordt op je professionele verantwoordelijkheden.

---

² zie Edith Hooge, *Hoge verwachtingen. vrije uitvoering, stevige sturing; een onderwijsessay over onderwijsbestuur. April 2014, Den Haag, OCW.*

³ Zie Edward de Boer: *professionele intuïtie; Versterk je innerlijke vermogen in de praktijk. 2014, Amsterdam, Boom Nelissen.*

In het hierna opgenomen schema staan in de rode cirkel de hoofdrolspelers van het onderwijs opgenomen met cursief de primaire verantwoordelijkheid die ze nemen. De leerling zet zich in op school en heeft de wil te leren. De leerkracht is verantwoordelijk dat de leerling de doelen van het onderwijs haalt en is verantwoordelijk voor zijn of haar professionele ontwikkeling.

In de blauwe ovaal staan de faciliteiten opgenomen die de leerkracht en leerling als gereedschappen beschikbaar hebben. De school zorgt voor een fijne en frisse school, goede communicatiemiddelen, faciliteiten zoals scholing, het leerplan, een leerlingsvolgsysteem etc.

In de groene ovaal staan de collega's opgenomen op wie de leerkracht kan 'terugvallen'. In het rode domein is er een relatieve autonomie en persoonlijke verantwoordelijkheid van de leerkracht. Inzicht in de kwaliteit van de leerkracht wordt zichtbaar door hoe kinderen zich ontwikkelen en wat ze leren. In het blauwe en het groene domein is de verantwoordelijkheid duidelijk verdeeld over het schoolteam. daarvoor is onderling vertrouwen in en commitment aan elkaar een voorwaarde.

In de gele ovaal zijn de verantwoordelijkheden van de schoolleiding en bestuur opgenomen. Schoolleiding en bestuur hebben voorts een directe verantwoordelijkheid en mandaat om de blauwe ovaal en de groene ovaal kwalitatief te realiseren. Zo wordt als het ware de omgeving geborgd die de leerkracht zal dragen in zijn dagelijks werk.

Uit het recente TALIS-rapport van de OECD uit 2013 blijkt dat voor de verbetering van leerkrachten een professionele cultuur van onderlinge samenwerking op school voorwaardelijk is. Dat sluit aan bij de meta-studie van het ICLON uit 2010 dat de professionele ontwikkeling van leerkrachten nauw moet aansluiten bij hun werkpraktijk. Door samenwerking en onderzoek op de werkplek kan in de school een goed leerklimaat worden bevorderd. Het groene domein is voor de schoolontwikkeling van levensbelang.

Het personeelsbeleid is ervoor om te zorgen dat leraren alle ontwikkelkansen kunnen benutten. En om te bewaken dat voldaan wordt aan de bekwaamheidseisen. We gaan daarvoor allianties aan met andere partijen zoals de Hogeschool Leiden.

5. Werkprogramma SVZH 2015–2019

In dit werkprogramma zijn de strategische doelen van de SVZH vertaald naar beleid. In het werkprogramma staat wat we gaan doen en wanneer we dat doen. De scope van het werkprogramma is vier schooljaren. De jaarplanning zal steeds voorafgaand van elk schooljaar worden uitgewerkt in een schooljaarplan waarin evaluatie en aanpassing van het gehele werkprogramma tevens aan de orde is.

Centraal doel:		Recht doen aan de eigenwaarde van elk kind	Sep '15	Feb '16	Sep '16	Feb '17	Sep '17	Feb '18	Sep '18	Feb '19
Uitgangspunten:		Er wordt een jaarlijks werkplan gemaakt in dialoog met belanghebbenden	Sep '15	Feb '16	Sep '16	Feb '17	Sep '17	Feb '18	Sep '18	Feb '19
		School is de maat der dingen tenzij het voor elke school geldt								
		Gezamenlijke verantwoordelijk voor het realiseren van de doelen								
Fasering		P: ontwerpen (plan)								
		D: uitvoeren (do)								
		C; evalueren (check)								
		A: bijstellen (act)								
De leerling										
Staf:		De kwaliteiten van de leerling zijn in kaart op het vlak van kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming								
O=onderwijs	O	Eindtoets en volgsysteem: Ontsluiten naar ouders 2017	P	D	C	A				
P=Personeel	O	Gezamenlijke afweging observatie-instrument Socialisatie	P	D	C	A				
C=comm	B	Inrichten (Nationaal) platform pedagogisch kompas		P	D	D	D	C	A	
B=bestuurder	B	Ontwikkelen kwaliteitskaart		P	D	D	D	C	A	
	O	Implementatie in de getuigschriften					P	D	C	A
		Er is 'passend onderwijs' gericht op de ontwikkeling van elke leerling								
	O	Vaste programmering SVZH academie	P	D	D	C	A			
	O	Conceptualiseren Leerlijnen Taal en Rekenen (pilot (p): Widar, Dordt)	p	p	p	P	D	C	A	
	O	Project: Ketenkwaliteit School Ondersteunings Profiel		P	D	D	C	A	-	-
	O	Stroom speciaal onderwijs voor vrijescholen: duiventil		P	D	D	C	A		
	C	Groeiscenario's en expertise 5% capaciteit: nieuwe scholen en dislocatie	P							
		Er is passend vervolgonderwijs voor elke leerling								
	O	Kindplannen: tbv het ontwikkelen zelfbeeld uitstroomperspectief van de leerling	p	P	p	P	P	D	C	A
	B	Vrijeschool-stroom voor kader en beroepsgericht vmbo		P	D	C	A			

Centraal doel:	Recht doen aan de eigenwaarde van elk kind								
Uitgangspunten:	Er wordt een jaarlijks werkplan gemaakt in dialoog met belanghebbenden	Sep '15	Feb '16	Sep '16	Feb '17	Sep '17	Feb '18	Sep '18	Feb '19
	School is de maat der dingen tenzij het voor elke school geldt								
	Gezamenlijke verantwoordelijk voor het realiseren van de doelen								
De leraar	<i>Waar leraren staat worden feitelijke alle medewerkers bedoeld</i>								
	Leraren hebben een persoonlijke ambitie ten aanzien van hun eigen professionele ontwikkeling en ze ervaren de ruimte om te experimenteren en eigen creativiteit in te brengen in het onderwijs								
P	Uitdagend POP formulier: Talentenkaart voor de vrijeschoolleraar	P	D	C	A				
B	Ontwerp- en onderzoekslab		P	D	C	A			
P	Dag per maand vrije ruimte voor inzet ontwerp- en onderzoekslab			P	D	C	A		
	Er is intervisieprogramma en collegiale consultatie, ondersteuning en feedback.								
P	Werkplaatsen en collegiale intervisie schoolleiders		P	D	C	A	-	-	-
	Leraren die langer dan 7 jaar voor de klas staan zijn vakbekwaam. 30% heeft een masteropleiding of een wo bachelor opleiding.								
P	Personeelsbeleid bekwaamheidseisen		P	D	D	C	A		
P	Inventariseren competenties volledig personeelsbestand	P	D	V	A				
P	HSL scholingsprogramma naar vakbekwaamheid			P	D	D	C	A	
P	Implementeren in gesprekscyclus		P	D	D	C	A		
P	Inventariseren en jaarschijven bepalen WO percentage								30
P	WO scholingsfonds inrichten		P	D	D	C	A		
P	Aannamebeleid WO	P	D	C	A				
	40% van de leraren heeft een LB functie gekoppeld aan opleiding en taakuitoefening.								
B	Jaarschijven realiseren	16	16	28	28	32	32	40	40
	Leraren hebben zin in hun werk en ervaren afname in werkdruk. Het verzuim is stabiel op maximaal 6,5%.								
P	Taakbeleid invoeren/laten saneren	D	C	A					
P	Trainingen uitvoeren gesprekkencyclus en verzuimgesprekken								
B	Maatwerkafspraken werkdruk/kleine scholen/grote klassen			P	D	C	A		
P	Teambuilding en vitaliteit stimuleren faciliteren	D	D	C	A				

Centraal doel:	Recht doen aan de eigenwaarde van elk kind										
Uitgangspunten:	Er wordt een jaarlijks werkplan gemaakt in dialoog met belanghebbenden										
	School is de maat der dingen tenzij het voor elke school geldt										
	Gezamenlijke verantwoordelijk voor het realiseren van de doelen	Sep '15	Feb '16	Sep '16	Feb '17	Sep '17	Feb '18	Sep '18	Feb '19		
Het onderwijs											
	90% van de leraren en ouders herkennen dat het kunstzinnig vrijeschoolonderwijs wordt gekoesterd en verzorgd.										
	O Pilot: Prinsenland (beeldend, houtbewerken), Dordrecht (kunstzinnig onderwijs)										
	C Ontsluiten ouderbijeenkomsten in de regio	D	C	A							
	C Seizoener op elke school	P	D	C	A						
	C Filmserie over vrijeschoolonderwijs		P	D	D	D	C	A			
	C Periodebrief uit de klas		P	D	D	C	A				
	C Evaluatie algemene informatievoorziening (nieuwe) ouders en algemene ouderavond	P	D	C	A						
	De vertelstof heeft verrijking ondergaan waarbij we ook ruimte maken voor niet Europese culturen en -inbreng.										
	O Pilot: Widar, Rotterdam West, Wonnebald										
	B Visie- en concept ontwikkeling door ontwerp lab			P	D	D	C	A			
	Er is meer ruimte voor bewegen en bewegingsonderwijs.										
	O Pilot: LHS, Vredehof/West										
	B Visie- en concept ontwikkeling door ontwerp lab			P	D	D	C	A			
	In het onderwijsplan is structureel ruimte voor het domein Ambachten, Uitvinders en Wetenschap en Technologie.										
	O Pilot: Widar, Vredehof, Dordrecht										
	B Visie- en concept ontwikkeling door ontwerp lab			P	D	D	C	A			
	ICT en nieuwe media zijn integraal onderdeel van de visie van elke school en worden passend bij deze visie ingezet in de onderwijspraktijk.										
	O Pilot: Widar, West,										
	B Visie- en concept ontwikkeling door ontwerp lab			P	D	D	C	A			

Centraal doel:	Recht doen aan de eigenwaarde van elk kind	Sep '15	Feb '16	Sep '16	Feb '17	Sep '17	Feb '18	Sep '18	Feb '19
Uitgangspunten:	Er wordt een jaarlijks werkplan gemaakt in dialoog met belanghebbenden								
	School is de maat der dingen tenzij het voor elke school geldt								
	Gezamenlijke verantwoordelijk voor het realiseren van de doelen								
De organisatie									
	Scholen zijn schoon, fris en bouwkundig op orde. Ze hebben een aantrekkelijke <i>huisstijl</i> .								
C	Advies en begeleiding huisstijlen (incl. interieur)	P	D	D	C	A			
B	Advies en projectleiding renovatie en binnen onderhoud		P	D	D	C	A		
B	Evaluatie Meerjaren investeringsplan centraal/decentraal		P	D	D	C	A		
B	PvA buitenonderhoud	P	D	D	C	A			
	Er vinden visitaties/audits plaats bij scholen en bij het bestuur.								
O	Bestuurlijke audits op schoolniveau eens per 4 jaar	P	D	C	A				
O	Schoolvisitatie eens per 4 jaar		P	D	C	A			
B	Bestuur externe visitatie eens per 4 jaar			P	D	C	A		
B	RvT externe visitatie/audit eens per 4 jaar			P	D	C	A		
	Elke school voldoet aan de basiskwaliteit (inspectie +).								
P	Proceshandboek evaluatie en actualisatie	-	-	-	-				
B	Monitoring en laten bijsturen via de MARAP	-	-	-	-	-	-		
B	Kennisnetwerk en actualisatie implementeren								
	De stichting en de scholen zijn financieel gezond. Er is een dekkende meerjarenbegroting en er is financiële ruimte om te investeren in kwaliteit en groei van ons onderwijs.								
B	Financieel beleid evalueren		P	D	C	A			
B	Risicomanagement			X				X	
B	Bestuurlijke deelname aan kennisnetwerken								